

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
Departament Statystyki Społecznej

Notatka informacyjna

WYNIKI BADAŃ GUS

Badanie Dochodów i Warunków Życia 2005 ¹⁾

W 2005 r. po raz pierwszy we wszystkich krajach członkowskich Unii Europejskiej zrealizowane zostało współfinansowane ze środków Komisji Europejskiej badanie dochodów i warunków życia ludności, zwane według skróconej z języka angielskiego nazwy tego badania - EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions). Celem wprowadzenia EU-SILC w krajach członkowskich jest pozyskanie podstawowego źródła porównywalnych na poziomie Unii danych z zakresu sytuacji dochodowej, ubóstwa i innych aspektów warunków życia ludności. Dotyczy to także uzgodnionych wspólnie i przyjętych przez kraje członkowskie Unii wskaźników wykorzystywanych do monitorowania polityki społecznej w zakresie spójności społecznej.

Aktualnie, biuro statystyczne Unii Europejskiej - Eurostat jest na etapie gromadzenia, weryfikacji i zatwierdzania wyników EU-SILC 2005, dostarczonych przez poszczególne kraje członkowskie i z tego powodu w niniejszej notatce możliwe jest przedstawienie jedynie wstępnych, wybranych, wyników polskiego badania.

Do realizowanego przez GUS reprezentacyjnego badania ankietowego gospodarstw domowych, w którym udział był dobrowolny, wylosowano ponad 24 tys. mieszkań. Na udział w badaniu wyraziło zgodę ok. 16 tys. gospodarstw domowych.

Analizując rezultaty badania dochodów i warunków życia ludności należy pamiętać, że tak jak w przypadku wyników każdego badania statystycznego fakt uogólniania wyników otrzymanych z próby na całą populację generalną powoduje, że wyniki badania warunków życia obarczone są błędami losowymi. Dodatkowo mogą one być również obciążone błędami nielosowymi, które potencjalnie mogą powstać na różnych etapach realizacji badania i których całkowita eliminacja jest w praktyce niemożliwa.

¹⁾ Prezentowane w tekście dane mają charakter wstępny.

Podstawowe wskaźniki spójności społecznej w zakresie rozkładu dochodów i ubóstwa

Zgodnie z uzgodnioną wspólnie i przyjętą przez Eurostat metodologią, za wskaźnik sytuacji dochodowej gospodarstwa domowego, wykorzystywany również do analiz ubóstwa, uznano roczny ‘dochód ekwiwalentny do dyspozycji’. W badaniu realizowanym w roku 2005 zbierano informacje o dochodach uzyskanych przez gospodarstwa domowe w całym roku 2004.

Rozkład dochodów

Z przeprowadzonego badania wynika, iż w 2004 r. przeciętne gospodarstwo domowe w kraju dysponowało - w przeliczeniu na osobę dorosłą z uwzględnieniem skali zmodyfikowanej OECD - dochodem wynoszącym ok. 13760 zł, przy czym mediana dochodu wynosiła 11467 zł, co oznacza, że połowa osób żyła w gospodarstwach o dochodach niższych od tej kwoty.

Według kryteriów przyjętych przez Eurostat, szacuje się, że w przypadku Polski w 2004 r. 20% osób o najwyższym poziomie dochodów dysponowało 6,6 - krotnie wyższymi dochodami niż 20% osób o najniższych dochodach.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem

Według wspólnie uzgodnionej, przyjętej przez Eurostat definicji, za zagrożone ubóstwem uważa się osoby żyjące w gospodarstwach domowych, których dochód do dyspozycji jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% mediany dochodu w danym kraju. Na podstawie badania dochodów i warunków życia ludności oszacowano, iż w 2004 r. wartość granicy ubóstwa wyniosła 6880 zł (w przeliczeniu na jednostkę ekwiwalentną wg skali zmodyfikowanej OECD), a dochody poniżej tej granicy miało w Polsce ok. 21% osób.

Aby przeanalizować wpływ, jaki na oceny dotyczące zasięgu ubóstwa ma wybór określonych progów ubóstwa, obliczane są również wskaźniki zagrożenia ubóstwem przy przyjęciu trzech dodatkowych granic: 40%, 50% i 70% mediany dochodów. Obniżenie granicy ubóstwa do 50% mediany dochodów powoduje spadek stopy ubóstwa do ok.15%, natomiast do 40% mediany – do 9%. Jeżeli natomiast granica ubóstwa zostanie

ustalona na poziomie 70% mediany dochodów – to wskaźnik zagrożenia ubóstwem wzrośnie do 28%.

Redystrybucyjny efekt transferów społecznych

W analizach rozkładu dochodów i zasięgu ubóstwa istotne jest zwrócenie uwagi na rolę, jaką odgrywają w dochodach gospodarstw domowych oraz w procesie zapobiegania bądź łagodzenia zjawiska ubóstwa transfery społeczne.

TABL. 1. WSKAŹNIKI ZAGROŻENIA UBÓSTWEM W 2004 ROKU

Wskaźniki zagrożenia ubóstwem	w % osób
Po uwzględnieniu w dochodach gospodarstw transferów społecznych.....	21
Bez uwzględnienia w dochodach gospodarstw domowych:	
a) ogółu transferów społecznych (łącznie z emeryturami).....	51
b) transferów społecznych innych niż emerytura.....	30

Jeżeli od dochodów gospodarstw domowych odjęte zostaną wszystkie świadczenia społeczne z wyjątkiem emerytur, to wskaźnik zagrożenia ubóstwem (przy przyjęciu progu ubóstwa na poziomie 60% mediany dochodów do dyspozycji) wzrośnie z 21 do 30%.

Subiektywne oceny sytuacji dochodowej

Wykorzystując wyniki omawianego badania można przyrzeć się również temu, jak gospodarstwa domowe oceniały możliwość gospodarowania swoimi aktualnymi dochodami. W połowie 2005 r. ponad połowa gospodarstw domowych (51%) twierdziła, że „z wielką trudnością lub z trudnością wiązała koniec z końcem”. „Dość łatwo, łatwo lub bardzo łatwo koniec z końcem wiązało” w tym czasie około 19% gospodarstw domowych. Przy czym z przeprowadzonego badania wynika, że z bieżących dochodów (po odliczeniu swoich wydatków) na oszczędzanie mogło sobie pozwolić ok. 13% gospodarstw domowych. Korzystniej swoją sytuację dochodową oceniały gospodarstwa mieszkające w miastach niż na wsi.

TABL. 2. OCENA AKTUALNEJ SYTUACJI DOCHODOWEJ (wg stanu na I połowę 2005 r.)

Gospodarstwa domowe, które przy aktualnym dochodzie „wiążą koniec z końcem” w %	Ogółem	Miasto	Wieś
	w %*		
Z wielką trudnością i z trudnością.....	51	49	56
Z pewną trudnością	31	30	31
Dość łatwo	13	14	10
Łatwo i bardzo łatwo	6	7	3

*Suma w poszczególnych rubrykach może być różna od 100 z uwagi na zaokrąglenia.

Zaspokajanie podstawowych potrzeb

O poziomie życia rodzin decyduje m.in. możliwość zaspokojenia ich potrzeb konsumpcyjnych. Badanie EU-SILC pozwoliło uzyskać informacje o tym, na ile problemy finansowe z jakimi boryka się część rodzin w Polsce powodują ograniczenia w zaspokojeniu podstawowych potrzeb.

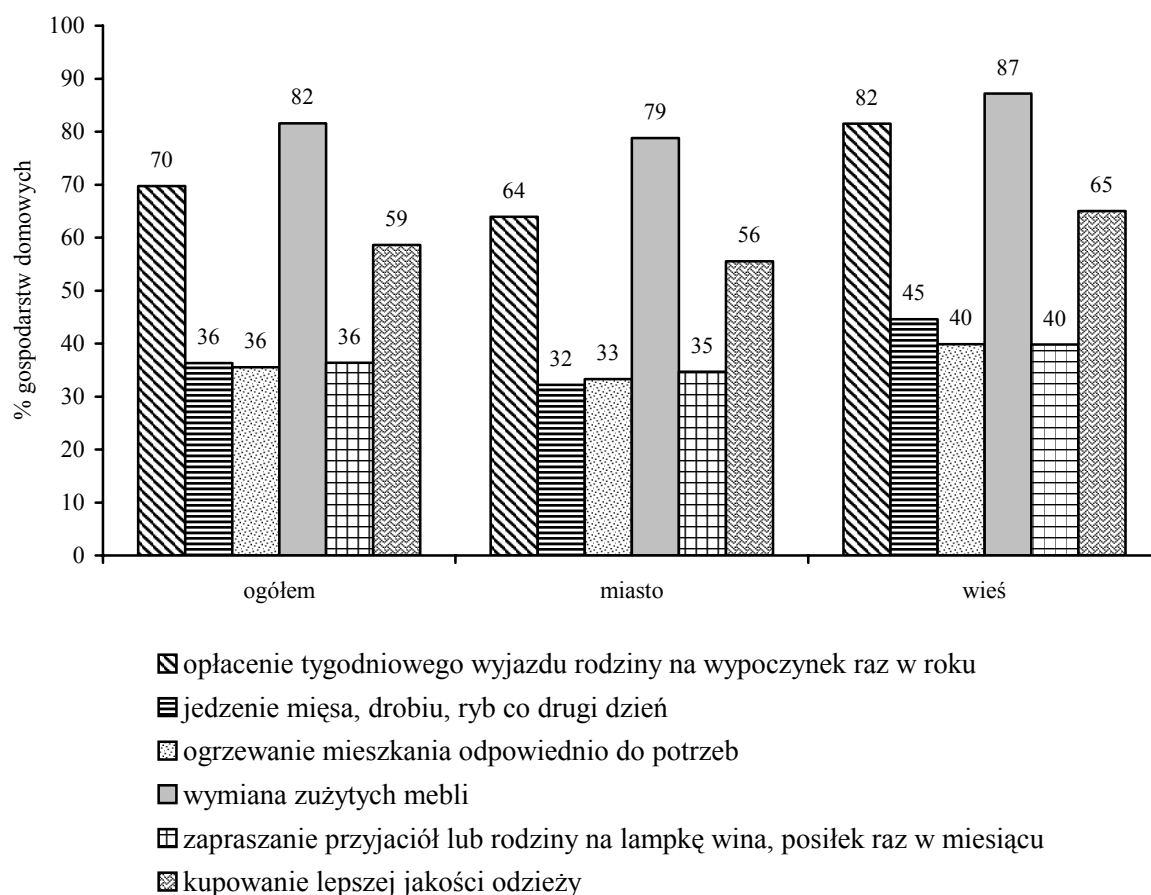
Z deklaracji respondentów wynika, że - biorąc pod uwagę aktualną sytuację finansową - ok. 36% rodzin w Polsce nie stać było na zjedzenie co drugi dzień posiłku, w skład którego wchodziłoby mięso, drób czy ryba (lub wegetariański odpowiednik), a ok. 59% gospodarstw nie mogło sobie pozwolić na kupno odzieży lepszej jakości.

Trudności finansowe powodują ograniczanie kontaktów towarzyskich. Około 36% gospodarstw nie mogło sobie pozwolić na zaproszenie choćby raz w miesiącu przyjaciół czy rodziny oferując poczęstunek.

W jeszcze większym stopniu polskie rodziny muszą oszczędzać ograniczając wydatki na wypoczynek i turystykę. Na opłacenie raz w roku tygodniowego wyjazdu dla całej rodziny nie stać było 70% gospodarstw domowych.

Większe trudności w realizacji wymienionych potrzeb deklarowali mieszkańcy wsi oraz małych miasteczek.

**GOSPODARSTWA DOMOWE DEKLARUJĄCE TRUDNOŚCI
W ZASPOKAJANIU POTRZEB
(wg stanu na I połowę 2005 r.)**

Respondentom zadawano także pytania dotyczące możliwości korzystania z podstawowej opieki lekarskiej. Wyniki badania wskazują, że około 16 % populacji osób w wieku 16 lat i więcej musiało zrezygnować z wizyt u lekarza ogólnego lub specjalisty, a ok. 17% osób – u lekarza dentystry lub ortodonta. Najczęściej zrezygnowano z wizyt u lekarzy z powodu braku pieniędzy (42% rezygnujących z wizyt u lekarza ogólnego/specjalisty, 58% rezygnujących z wizyt u dentystry).

TABL. 3. PRZYCZYNY REZYGNACJI Z KONIECZNYCH WIZYT U LEKARZY (w ciągu ostatnich 12 miesięcy – wg stanu na I połowę 2005 r.)

Przyczyna rezygnacji	Lekarz ogólny lub specjalista			Lekarz dentysta lub ortodonta		
	Ogółem	Miasto	Wieś	Ogółem	Miasto	Wieś
	w % osób (w wieku 16 lat i więcej) rezygnujących z wizyty*					
Brak pieniędzy.....	42	38	51	58	58	58
Długa lista oczekujących.....	15	18	8	9	10	9
Brak czasu	18	21	13	11	12	9
Zbyt duża odległość/brak środka transportu	3	1	5	1	1	1
Obawa przed lekarzem, badaniem, leczeniem	5	5	7	14	13	15
Wolałem(am) poczekać i zobaczyć czy może moje problemy zdrowotne miną bez konieczności wizyty	11	11	12	3	3	3
Nie znam żadnego dobrego lekarza	2	2	1	1	1	1
Inne powody	5	5	4	4	4	3

*Suma w poszczególnych rubrykach może być różna od 100 z uwagi na zaokrąglenia.

Wyposażenie gospodarstw domowych

Przeprowadzone badanie i inne badania statystyczne pokazują, że polskie gospodarstwa domowe coraz lepiej wyposażone są w przedmioty trwałego użytku. Dotyczy to m.in. sprzętu gospodarstwa domowego (kuchenki mikrofalowe, zmywarki), sprzętu rtv (odtwarzacz płyt kompaktowych, magnetowid itp). Zwiększyła się liczba posiadaczy samochodów. Przybywa gospodarstw domowych wyposażonych w komputery, telefony komórkowe oraz posiadających dostęp do internetu. Przy czym, w wielu przypadkach gospodarstwa domowe rezygnują z posiadania danego dobra z innych powodów niż brak środków finansowych. Na przykład 13% gospodarstw domowych w kraju (w połowie 2005 r.), z innego powodu niż problemy finansowe, nie miało telefonu stacjonarnego, ok. 2% - odbiornika telewizyjnego, ok. 34% - komputera stacjonarnego, a 25% - samochodu.

TABL. 4. WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH W PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA (wg stanu na I połowę 2005 r.)

Posiadanie przedmiotów trwałego użytkowania	Ogółem	Miasto	Wieś
	w %*		
Telefon stacjonarny			
Tak	76	80	68
Nie, z powodu braku środków finansowych	11	9	15
Nie, z innego powodu	13	11	17
Telefon komórkowy			
Tak	63	66	58
Nie, z powodu braku środków finansowych	16	15	18
Nie, z innego powodu	21	20	24
Odbiornik telewizyjny			
Tak	96	96	94
Nie, z powodu braku środków finansowych	3	2	4
Nie, z innego powodu	2	2	2
Zestaw kina domowego			
Tak	10	11	7
Nie, z powodu braku środków finansowych	45	43	49
Nie, z innego powodu	45	45	43
Odtwarzacz DVD			
Tak	24	27	18
Nie, z powodu braku środków finansowych	39	36	44
Nie, z innego powodu	38	37	39
Komputer stacjonarny			
Tak	38	42	29
Nie, z powodu braku środków finansowych	28	25	35
Nie, z innego powodu	34	33	36
Komputer przenośny			
Tak	5	6	2
Nie, z powodu braku środków finansowych	40	39	42
Nie, z innego powodu	55	55	56
Drukarka			
Tak	28	31	20
Nie, z powodu braku środków finansowych	33	30	39
Nie, z innego powodu	40	39	42
Podłączenie do internetu			
Tak	23	29	11
Nie, z powodu braku środków finansowych	34	31	41
Nie, z innego powodu	43	40	48
Kuchenka mikrofalowa			
Tak	31	33	28
Nie, z powodu braku środków finansowych	31	29	36
Nie, z innego powodu	38	38	36

TABL. 4. WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH W PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA (wg stanu na I połowę 2005 r.) - dok.

Posiadanie przedmiotów trwałego użytkowania	Ogółem	Miasta	Wieś
	w %*		
Zmywarka do naczyń			
Tak	7	7	5
Nie, z powodu braku środków finansowych	40	40	42
Nie, z innego powodu	53	53	53
Chłodziarka			
Tak	96	96	95
Nie, z powodu braku środków finansowych	3	2	3
Nie, z innego powodu	2	2	2
Pralka automatyczna			
Tak	79	85	66
Nie, z powodu braku środków finansowych	13	9	21
Nie, z innego powodu	8	6	14
Samochód osobowy			
Tak	49	46	55
Nie, z powodu braku środków finansowych	26	28	22
Nie, z innego powodu	25	26	23

*Suma w poszczególnych rubrykach może być różna od 100 z uwagi na zaokrąglenia.

Komentarz do przyjętych definicji

Dochód do dyspozycji

Dochód do dyspozycji definiowany jest jako suma dochodów pieniężnych (w przypadku dochodów z pracy najemnej uwzględniających dodatkowo korzyści pieniężne związane z użytkowaniem samochodu służbowego) wszystkich członków gospodarstwa domowego pomniejszona o: zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych, podatki od dochodów z własności, składki na ubezpieczenie społeczne oraz transfery pieniężne przekazane innym gospodarstwom domowym. Uwzględnienie dochodu ekwiwalentnego, a nie w przeliczeniu na 1 osobę, pozwala na porównanie sytuacji gospodarstw domowych o różnym składzie demograficznym. Przyjęto tak zwaną zmodyfikowaną skalę ekwiwalentności OECD liczoną w sposób następujący: 1 dla pierwszej osoby dorosłej w gospodarstwie, 0,5 – dla każdego następnego dorosłego członka gospodarstwa, 0,3 – dla każdego dziecka w wieku poniżej 14 lat. Oznacza to, że przykładowe 3-osobowe gospodarstwo domowe złożone z 2 osób dorosłych (czyli w wieku co najmniej 14 lat) i jednego dziecka liczy sobie 1,8 jednostek ekwiwalentnych (1+0,5+0,3). Jeżeli gospodarstwo to dysponowało na przykład dochodem 6000 złotych, to dochód w przeliczeniu na osobę wyniesie - 2000 zł (6000:3) natomiast dochód na jednostkę ekwiwalentną – ok. 3333 zł (6000:1,8). Obowiązuje przy tym zasada, iż każda osoba w gospodarstwie ma przypisaną taką samą wartość dochodu.

Wskaźniki spójności społecznej

Szacowane na podstawie EU-SILC dane za rok 2004 nie są wprost porównywalne z publikowanymi przez GUS i Eurostat dla lat wcześniejszych wskaźnikami, obliczonymi dla Polski na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych, z uwagi na różnice metodologiczne.